

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Фармацевтичний

Кафедра менеджменту охорони здоров'я

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

02 вересня 2024 року

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність: 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма: Практична психологія

Одеса - 2024

Затверджено:

Засіданням кафедри менеджменту охорони здоров'я
Одеського національного медичного університету

Протокол № 1 від 26 серпня 2024 року

Завідувач кафедри

Олена РУДІНСЬКА

Розробники:

Рудінська Олена Володимирівна - к.екоп.н., доцент, завідувачка кафедри
менеджменту охорони здоров'я

Дружкова Ірина Сергіївна – к.істор.н., доцент, доцентка кафедри менеджменту
охорони здоров'я

Кусик Наталія Львівна – к.екоп.н., доцент, доцент кафедри менеджменту охорони
здоров'я

ТЕМА 1. ВСТУП ДО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Мета:

Ознайомлення з поняттям та видами інтелектуальної власності, її значенням у сучасній економіці, нормативно-правовою базою управління, основними принципами та концепціями управління, а також із роллю державних та міжнародних організацій у цій сфері.

Основні поняття:

1. **Поняття та види інтелектуальної власності (ІВ)**
 - Визначення інтелектуальної власності.
 - Основні види ІВ (авторське право, патенти, торговельні марки тощо).
2. **Значення ІВ у сучасній економіці**
 - Роль ІВ у розвитку інновацій, бізнесу та культури.
 - Вплив ІВ на економічне зростання та конкурентоспроможність.
3. **Нормативно-правова база управління ІВ**
 - Основні міжнародні договори та національне законодавство у сфері ІВ.
 - Інституції, які забезпечують правове регулювання ІВ.
4. **Основні принципи та концепції управління ІВ**
 - Управління правами на ІВ.
 - Комерціалізація ІВ.
5. **Роль державних та міжнародних організацій у сфері ІВ**
 - Внесок державних органів, наприклад, патентних відомств.
 - Діяльність міжнародних організацій, таких як ВОІВ (WIPO).

ПЛАН:

Організаційні заходи:

Привітання, перевірка присутніх. Повідомлення теми та мети заняття. Мотивація здобувачів щодо вивчення теми.

Формування професійних вмінь і навичок:

Кейс для аналізу.

Ситуація:

Підприємство розробляє інноваційний продукт і хоче захистити свої права на нього. Для цього потрібно зрозуміти види ІВ, обрати правильний спосіб її захисту, оцінити значення ІВ для бізнесу та визначити роль державних і міжнародних організацій у захисті прав.

Запитання для обговорення:

1. **Поняття та види інтелектуальної власності:**
 - Що таке інтелектуальна власність і які її основні види?
 - У чому полягають відмінності між патентом, авторським правом і торговельною маркою?
2. **Значення ІВ у сучасній економіці:**
 - Чому ІВ важлива для інноваційної діяльності?
 - Як комерціалізація ІВ впливає на економічне зростання?
3. **Нормативно-правова база управління ІВ:**
 - Які основні міжнародні договори регулюють ІВ?
 - Як національне законодавство забезпечує охорону ІВ?
4. **Основні принципи та концепції управління ІВ:**
 - Які існують стратегії управління ІВ?

- Як організувати ефективну комерціалізацію ІВ?
- 5. **Роль державних та міжнародних організацій у сфері ІВ:**
 - Яку роль відіграють ВОІВ та патентні відомства у захисті ІВ?
 - Як міжнародне співробітництво сприяє розвитку сфери ІВ?

Практичне завдання:

1. **Аналіз видів інтелектуальної власності:**
 - Визначте, які види ІВ підходять для захисту різних типів інновацій.
2. **Розробка значення ІВ у сучасній економіці:**
 - Опишіть, як інтелектуальна власність сприяє економічному зростанню та розвитку підприємств.
3. **Оцінка ролі організацій у сфері ІВ:**
 - Розробіть короткий опис діяльності однієї міжнародної організації у сфері ІВ.

Основні поняття:

Поняття	Сутність
Поняття та види інтелектуальної власності	Інтелектуальна власність охоплює результати творчої діяльності, захищені юридично.
Значення ІВ у сучасній економіці	ІВ сприяє розвитку інновацій, підвищенню конкурентоспроможності та економічному зростанню.
Нормативно-правова база	Міжнародні договори (Бернська конвенція, TRIPS тощо) та національне законодавство.
Основні принципи управління	Рациональне використання ІВ, комерціалізація, захист прав.
Роль організацій	ВОІВ, патентні відомства, регіональні організації сприяють захисту прав та співпраці.

Теми доповідей / рефератів:

1. Основні види інтелектуальної власності: їх характеристика та захист.
2. Значення інтелектуальної власності у сучасній економіці.
3. Нормативно-правова база управління інтелектуальною власністю.
4. Роль державних та міжнародних організацій у сфері інтелектуальної власності.

Підбиття підсумків:

1. Що таке інтелектуальна власність?
2. Які основні види інтелектуальної власності існують?
3. Яке значення має ІВ для сучасної економіки?
4. Які основні принципи управління інтелектуальною власністю?
5. Яку роль відіграють державні та міжнародні організації у сфері ІВ?

Тестування:

1. **Що таке інтелектуальна власність?**
 - A) Процес передачі майна.
 - B) Сукупність прав на результати інтелектуальної діяльності.
 - C) Документ, що підтверджує право власності на нерухомість.
 - D) Лише авторське право.

2. **Які основні види ІВ?**
А) Авторське право, патенти, торговельні марки.
В) Лише авторське право.
С) Тільки патенти.
D) Тільки торговельні марки.
3. **Чому ІВ важлива у сучасній економіці?**
А) Сприяє збереженню культурних традицій.
В) Підтримує інновації, конкурентоспроможність та економічне зростання.
С) Використовується лише у сфері мистецтва.
D) Не впливає на економіку.
4. **Які організації відіграють ключову роль у сфері ІВ?**
А) Лише національні патентні відомства.
В) ВОІВ, патентні відомства, регіональні організації.
С) Тільки регіональні організації.
D) Лише суди.
5. **Що є основним принципом управління ІВ?**
А) Ігнорування прав власності.
В) Рациональне використання та захист прав.
С) Передача прав без обмежень.
D) Відмова від захисту інновацій.

ТЕМА 2. ПАТЕНТУВАННЯ ТА АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Мета:

Ознайомлення з поняттями патенту та авторського права, процедурою отримання патенту, основами патентного пошуку та аналізу. Вивчення основних положень авторського права та механізмів захисту прав авторів і виконавців.

Основні поняття:

1. **Поняття патенту та патентного права:**
 - Що таке патент, його види та основні функції.
 - Патентне право як складова інтелектуальної власності.
2. **Процедура отримання патенту:**
 - Етапи отримання патенту: від заявки до реєстрації.
 - Вимоги до патентоспроможності.
3. **Патентний пошук та аналіз:**
 - Що таке патентний пошук і його мета.
 - Інструменти для аналізу патентної інформації.
4. **Авторське право:**
 - Визначення та основні принципи авторського права.
 - Захищені об'єкти авторського права.
5. **Захист прав авторів та виконавців:**
 - Механізми правового захисту авторів.
 - Регулювання порушень у сфері авторського права.

ПЛАН:

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ:

Привітання, перевірка присутніх. Повідомлення теми та мети заняття. Мотивація здобувачів щодо вивчення теми.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ І НАВИЧОК:

Кейс для аналізу:

Ситуація:

Юрист отримав запит від винахідника, який хоче патентувати новий пристрій, але сумнівається, чи є його винахід унікальним. Також клієнт хоче дізнатися, як захистити авторські права на інструкцію з використання пристрою.

Запитання для обговорення:

1. **Поняття патенту та патентного права:**
 - Що таке патент і які його функції?
 - Чим патентне право відрізняється від авторського?
2. **Процедура отримання патенту:**
 - Які основні етапи проходить заявка на патент?
 - Що таке вимоги до патентоспроможності?
3. **Патентний пошук та аналіз:**
 - Як проводиться патентний пошук?
 - Які джерела інформації використовуються для аналізу?
4. **Авторське право:**
 - Які об'єкти захищає авторське право?
 - Які права надаються авторам?

5. **Захист прав авторів та виконавців:**

- Які механізми можна використовувати для захисту авторського права?
- Як запобігти порушенням авторських прав?

Практичне завдання:

1. **Аналіз патентного права:**

- Розробіть коротку інструкцію для отримання патенту, вказавши всі необхідні етапи.

2. **Патентний пошук:**

- Виконайте патентний пошук (умовно) для нового винаходу. Опишіть, як ви будете перевіряти його унікальність.

3. **Оцінка авторського права:**

- Складіть перелік дій для захисту авторських прав на інструкцію до пристрою.

Основні поняття:

Поняття	Сутність
Патент та патентне право	Офіційне свідоцтво на право використання винаходу; регулювання таких прав.
Процедура отримання патенту	Етапи реєстрації патенту: подача заявки, експертиза, видача патенту.
Патентний пошук	Аналіз існуючих патентів для визначення унікальності винаходу.
Авторське право	Захист результатів творчої діяльності в літературі, мистецтві тощо.
Захист прав авторів і виконавців	Юридичні методи забезпечення прав на інтелектуальну власність.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ / РЕФЕРАТИВ:

1. Патентне право: поняття, функції та значення.
2. Етапи отримання патенту: вимоги та складнощі.
3. Патентний пошук: методи, інструменти та аналіз.
4. Авторське право: основні принципи та об'єкти.
5. Захист прав авторів і виконавців: національні та міжнародні підходи.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ:

1. Що таке патент і яка його роль у захисті винаходів?
2. Які основні етапи процедури отримання патенту?
3. Як виконується патентний пошук і для чого він потрібен?
4. Що таке авторське право і які об'єкти воно захищає?
5. Як захищають права авторів та виконавців у разі порушень?

Тестування:

1. **Що таке патент?**

- А) Юридичний дозвіл на підприємницьку діяльність
- В) Офіційний документ, що засвідчує авторське право
- С) Офіційний документ, що підтверджує право на використання винаходу
- Д) Документ для авторизації торговельної марки

2. **Які етапи включає процедура отримання патенту?**

- А) Тільки подання заявки
- В) Подача заявки, експертиза, видача патенту

- C) Тільки експертиза винаходу
 - D) Лише видача патенту
3. **Що таке патентний пошук?**
- A) Аналіз літератури для написання реферату
 - B) Пошук та аналіз існуючих патентів для визначення унікальності винаходу
 - C) Оцінка якості наукових досліджень
 - D) Оцінка технічного стану винаходу
4. **Що захищає авторське право?**
- A) Тільки літературні твори
 - B) Об'єкти творчої діяльності, такі як література, музика, живопис
 - C) Лише музичні твори
 - D) Винаходи та корисні моделі
5. **Як захистити права авторів?**
- A) Використовувати права лише в межах власної країни
 - B) Реєструвати авторське право та використовувати судовий захист
 - C) Не передавати свої твори іншим особам
 - D) Уникати створення нових творів

ТЕМА 3. ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ ТА КОМЕРЦІЙНІ ТАЄМНИЦІ

Мета:

Забезпечити розуміння сутності торговельних марок (ТМ) та комерційних таємниць, їхньої ролі у бізнесі. Ознайомити з процедурою реєстрації ТМ, механізмами захисту прав на ТМ, а також з управлінням конфіденційною інформацією та методами її захисту.

Основні поняття:

1. **Торговельна марка (ТМ):**
 - Що таке торговельна марка, її види та значення у бізнесі.
 - Відмінності ТМ від інших об'єктів інтелектуальної власності.
2. **Реєстрація ТМ:**
 - Етапи реєстрації торговельної марки.
 - Вимоги до унікальності ТМ.
3. **Захист прав на ТМ:**
 - Юридичні та практичні механізми захисту ТМ.
 - Види порушень прав на ТМ та шляхи їх вирішення.
4. **Комерційна таємниця:**
 - Поняття комерційної таємниці та її значення у бізнесі.
 - Критерії визначення інформації як комерційної таємниці.
5. **Управління конфіденційною інформацією:**
 - Методи захисту комерційної таємниці.
 - Політики управління конфіденційною інформацією в організації.

ПЛАН:

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ:

Привітання, перевірка присутніх. Повідомлення теми, мети, очікуваних результатів заняття.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ І НАВИЧОК:

Кейс для аналізу:

Ситуація:

Компанія "EcoTech" створила новий бренд для екологічних продуктів і прагне зареєструвати торговельну марку. Крім того, компанія має унікальну технологію виробництва, яку потрібно захистити як комерційну таємницю.

Запитання для обговорення:

1. **Торговельна марка:**
 - Що таке ТМ і як її використання може сприяти розвитку бізнесу?
 - Які вимоги до унікальності ТМ?
2. **Реєстрація ТМ:**
 - Які основні етапи реєстрації ТМ?
 - Які міжнародні системи захисту ТМ існують?
3. **Захист прав на ТМ:**
 - Як захистити ТМ від незаконного використання?
 - Які види порушень прав на ТМ є найпоширенішими?
4. **Комерційна таємниця:**
 - Яка інформація може бути віднесена до комерційної таємниці?
 - Які критерії визначення комерційної таємниці?
5. **Управління конфіденційною інформацією:**

- Які механізми захисту комерційної таємниці рекомендуєте для "EcoTech"?
- Як впровадити політику захисту конфіденційної інформації?

Практичне завдання:

- Реєстрація ТМ:**
 - Складіть план дій для реєстрації торговельної марки " EcoTech"
- Захист ТМ:**
 - Опишіть можливі ризики порушення прав на ТМ та заходи з їхнього запобігання.
- Управління комерційною таємницею:**
 - Розробіть основні положення політики захисту конфіденційної інформації компанії "EcoTech."

Основні поняття:

Поняття	Сутність
Торговельна марка (ТМ)	Унікальне позначення товарів або послуг, що вирізняє їх серед конкурентів.
Реєстрація ТМ	Процес юридичного оформлення прав на використання торговельної марки.
Захист прав на ТМ	Юридичні методи забезпечення виключних прав на використання ТМ.
Комерційна таємниця	Конфіденційна інформація, що має цінність для бізнесу та підлягає захисту.
Управління конфіденційною інформацією	Організація процесів захисту і збереження важливих даних підприємства.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ / РЕФЕРАТИВ:

1. Торговельна марка як стратегічний актив компанії.
2. Міжнародні стандарти реєстрації та захисту ТМ.
3. Комерційна таємниця: поняття, критерії та правовий захист.
4. Політика управління конфіденційною інформацією у сучасних організаціях.
5. Практичні кейси порушення прав на ТМ та методи їхнього вирішення.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ:

1. Що таке торговельна марка і яка її роль у бізнесі?
2. Які основні етапи процедури реєстрації ТМ?
3. Як захищати права на торговельні марки?
4. Що таке комерційна таємниця і як вона визначається?
5. Які інструменти використовуються для управління конфіденційною інформацією?

Тестування:

1. **Що таке торговельна марка?**
 - A) Дозвіл на ведення бізнесу
 - B) Унікальне позначення товарів чи послуг
 - C) Патент на технологію
 - D) Ліцензія на виробництво

2. **Які етапи включає реєстрація ТМ?**
 - A) Тільки подання заявки
 - B) Подача заявки, експертиза, видача свідоцтва
 - C) Лише експертиза унікальності
 - D) Розгляд у суді
3. **Що є порушенням прав на ТМ?**
 - A) Використання схожого позначення для іншого товару
 - B) Публікація товарного знака у ЗМІ
 - C) Продаж товару через інтернет
 - D) Використання унікального кольору упаковки
4. **Що таке комерційна таємниця?**
 - A) Інформація, відома всім працівникам компанії
 - B) Конфіденційні дані, які мають економічну цінність
 - C) Патент на новий винахід
 - D) Публічна інформація про компанію
5. **Який механізм захисту комерційної таємниці є ефективним?**
 - A) Відкрите розголошення інформації
 - B) Обмеження доступу до важливих даних
 - C) Розсилка конфіденційних даних партнерам
 - D) Передача інформації у вільний доступ

ТЕМА 4. ЛІЦЕНЗУВАННЯ ТА ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЙ

Мета:

Ознайомити з основами ліцензування інтелектуальної власності (ІВ), видами ліцензійних угод, процедурами передачі технологій, оцінкою вартості ІВ, а також стратегіями управління ліцензійними портфелями.

Основні поняття:

1. **Ліцензування інтелектуальної власності (ІВ):**
 - Що таке ліцензування, його роль у комерціалізації ІВ.
 - Правові аспекти ліцензійних угод.
2. **Види ліцензійних угод:**
 - Ексклюзивні та неексклюзивні ліцензії.
 - Субліцензування та крос-ліцензування.
3. **Передача технологій:**
 - Етапи та стратегії передачі технологій.
 - Міжнародні аспекти передачі технологій.
4. **Оцінка вартості ІВ та ліцензій:**
 - Методи оцінки: дохідний, ринковий, витратний підходи.
 - Основні фактори, що впливають на вартість ІВ.
5. **Управління ліцензійними портфелями:**
 - Розробка стратегії управління портфелем ліцензій.
 - Оптимізація використання ІВ.

ПЛАН:

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ:

Привітання, перевірка присутніх. Вступ до теми, постановка мети та завдань заняття.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ І НАВИЧОК:

Кейс для аналізу:

Ситуація:

Інноваційна компанія "TechVision" розробила нову технологію з очищення води. Для виходу на міжнародний ринок вона розглядає можливість ліцензування технології для інших підприємств та передачу її у виробництво.

Запитання для обговорення:

1. **Основи ліцензування:**
 - Що таке ліцензування ІВ, і які його основні переваги для компанії?
 - Які правові аспекти слід врахувати при укладанні ліцензійної угоди?
2. **Види ліцензійних угод:**
 - Який тип ліцензії (ексклюзивна чи неексклюзивна) слід вибрати компанії "TechVision"?
 - Які ризики пов'язані з використанням кожного виду угод?
3. **Передача технологій:**
 - Які ключові етапи передачі технології?
 - Як забезпечити захист інтелектуальної власності під час передачі?
4. **Оцінка вартості ІВ:**
 - Який метод оцінки вартості технології доцільно використати у цьому випадку?
 - Які фактори впливають на ціну ліцензії?
5. **Управління портфелем:**

- Як компанії ефективно керувати ліцензійними портфелями?
- Які стратегії можна застосувати для оптимізації доходів від ліцензій?

Практичне завдання:

- Ліцензійна угода:**
 - Розробіть структуру ліцензійної угоди для технології очищення води.
- Оцінка вартості:**
 - Визначте ключові фактори, які вплинуть на ціну ліцензії для "TechVision".
- Передача технологій:**
 - Опишіть стратегії забезпечення конфіденційності та захисту ІВ під час передачі технологій.

Основні поняття:

Поняття	Сутність
Ліцензування ІВ	Надання дозволу використовувати об'єкт інтелектуальної власності за певних умов.
Види ліцензійних угод	Ексклюзивні, неексклюзивні, субліцензії, крос-ліцензії.
Передача технологій	Процес передачі знань, інновацій або процесів від однієї сторони іншій.
Оцінка вартості ІВ	Визначення вартості об'єктів ІВ за допомогою доходного, ринкового чи витратного підходу.
Управління ліцензійними портфелями	Координація, моніторинг та оптимізація використання ліцензій компанії.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ / РЕФЕРАТИВ:

1. Ліцензування як інструмент комерціалізації інновацій.
2. Порівняльний аналіз ексклюзивних і неексклюзивних ліцензій.
3. Міжнародні практики передачі технологій.
4. Методи оцінки вартості інтелектуальної власності.
5. Ефективні стратегії управління ліцензійними портфелями.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ:

1. Що таке ліцензування ІВ, і яка його роль у бізнесі?
2. Які існують види ліцензійних угод, і як обрати найбільш відповідний?
3. Що включає процедура передачі технологій?
4. Які основні методи оцінки вартості ІВ?
5. Як управляти ліцензійними портфелями для максимізації доходів?

Тестування:

1. **Що таке ліцензування інтелектуальної власності?**
 - А) Купівля прав на використання технології
 - В) Надання дозволу використовувати ІВ за певних умов
 - С) Придбання патенту
 - Д) Відчуження майнових прав
2. **Який вид ліцензії надає виключне право на використання ІВ?**
 - А) Неексклюзивна ліцензія
 - В) Ексклюзивна ліцензія

- C) Субліцензія
 - D) Крос-ліцензія
3. **Що є основною метою передачі технологій?**
- A) Захист конфіденційної інформації
 - B) Забезпечення доступу до нових ринків
 - C) Розробка нових винаходів
 - D) Виведення технологій з експлуатації
4. **Який метод оцінки вартості ІВ враховує прогнозовані доходи від її використання?**
- A) Витратний підхід
 - B) Ринковий підхід
 - C) Дохідний підхід
 - D) Змішаний підхід
5. **Що включає управління ліцензійними портфелями?**
- A) Лише моніторинг договорів
 - B) Лише розробку нових об'єктів ІВ
 - C) Координацію, моніторинг та оптимізацію використання ліцензій
 - D) Реєстрацію ІВ у міжнародних організаціях

ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЯХ

Мета:

Вивчення ключових аспектів управління правами інтелектуальної власності (ІВ) в організаціях, включаючи розробку політик, стратегічне управління ІВ, аудит активів, захист прав у комерційних угодах, а також роль ІВ у формуванні конкурентних переваг.

Основні поняття:

1. **Політики управління ІВ:**
 - Важливість розробки внутрішніх політик для захисту та управління ІВ.
 - Процес впровадження політик в організаціях.
2. **Стратегічне управління ІВ:**
 - Планування використання ІВ для досягнення бізнес-цілей.
 - Інтеграція управління ІВ у загальну бізнес-стратегію.
3. **Оцінка та аудит активів ІВ:**
 - Методики оцінки та аудиту активів ІВ.
 - Виявлення потенційних ризиків і можливостей.
4. **Захист прав ІВ у комерційних угодах:**
 - Укладання контрактів з урахуванням ІВ.
 - Запобігання порушенням прав у процесі співпраці з партнерами.
5. **Роль ІВ у розвитку інновацій:**
 - Стимулювання інновацій за допомогою ІВ.
 - Формування конкурентоспроможності на основі унікальних активів.

ПЛАН:

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ:

Привітання, перевірка присутніх. Оголошення теми, цілей та ключових питань заняття.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ І НАВИЧОК:

Кейс для аналізу:

Ситуація:

Організація "InnovateCorp" активно розробляє технології у сфері штучного інтелекту. Через слабкі внутрішні політики управління ІВ компанія зіткнулася з порушенням прав на патенти та конфіденційну інформацію з боку партнерів.

Запитання для обговорення:

1. **Політики управління ІВ:**
 - Які кроки необхідно зробити для розробки ефективної політики управління ІВ?
 - Як забезпечити дотримання цієї політики серед співробітників?
2. **Стратегічне управління ІВ:**
 - Як ІВ може сприяти досягненню стратегічних цілей "InnovateCorp"?
 - Які показники оцінюють ефективність управління ІВ?
3. **Оцінка та аудит активів:**
 - Які методики аудиту можна використати для виявлення ризиків?
 - Як оцінити вартість патентів і конфіденційної інформації компанії?
4. **Захист прав у комерційних угодах:**
 - Які умови необхідно включити в договори для захисту ІВ?
 - Як запобігти можливим порушенням прав з боку партнерів?

5. Роль ІВ у розвитку:

- Як ІВ допомагає створити унікальні конкурентні переваги?
- Які приклади успішного використання ІВ в інноваційних організаціях?

Практичне завдання:

1. Політики управління ІВ:

- Розробіть основні положення політики управління ІВ для "InnovateCorp".

2. Оцінка активів:

- Складіть план аудиту активів ІВ організації.

3. Захист у комерційних угодах:

- Підготуйте проект договору з партнером, включивши положення про захист ІВ.

Основні поняття:

Поняття	Сутність
Політики управління ІВ	Правила та процедури організації щодо захисту, використання та розвитку ІВ.
Стратегічне управління ІВ	Інтеграція ІВ у бізнес-стратегію для досягнення конкурентних переваг.
Аудит активів ІВ	Процес оцінки активів ІВ з метою ідентифікації ризиків і можливостей.
Захист прав у комерційних угодах	Умови в договорах для уникнення порушень і захисту прав ІВ.
Роль ІВ у розвитку інновацій	Використання ІВ для стимулювання інноваційності та конкурентоспроможності.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ / РЕФЕРАТИВ:

1. Впровадження політик управління ІВ в організаціях.
2. Стратегічне управління ІВ як інструмент підвищення конкурентоспроможності.
3. Методи аудиту активів ІВ: практика та виклики.
4. Захист прав ІВ у комерційних угодах: міжнародний досвід.
5. Роль ІВ у забезпеченні інноваційного розвитку компаній.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ:

1. Що таке політики управління ІВ, і як їх розробити?
2. Як стратегічне управління ІВ впливає на бізнес?
3. У чому суть аудиту активів ІВ?
4. Як захистити права ІВ у комерційних угодах?
5. Чому ІВ є ключовим фактором інноваційного розвитку компаній?

Тестування:

1. **Що таке політика управління ІВ?**
А) Права на використання активів ІВ
В) Набір правил і процедур щодо управління ІВ
С) Стратегія розвитку патентного портфеля
D) Оцінка вартості ІВ
2. **Який основний етап аудиту активів ІВ?**
А) Реєстрація патентів
В) Ідентифікація активів та оцінка ризиків

- C) Укладання ліцензійних угод
 - D) Захист конфіденційної інформації
3. **Що включає стратегічне управління ІВ?**
- A) Лише реєстрацію об'єктів ІВ
 - B) Підтримку поточних активів
 - C) Інтеграцію ІВ у бізнес-стратегію
 - D) Створення нових продуктів
4. **Який інструмент дозволяє захистити права ІВ у комерційних угодах?**
- A) Публічне розголошення ІВ
 - B) Стандартизація бізнес-процесів
 - C) Умови конфіденційності в договорах
 - D) Передача прав на ІВ партнерам
5. **Яка роль ІВ у розвитку інновацій?**
- A) Збільшення витрат на дослідження
 - B) Стимулювання творчого підходу до роботи
 - C) Забезпечення унікальності та конкурентоспроможності організації
 - D) Обмеження доступу до інформації

ТЕМА 6. ЗАХИСТ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Мета:

Розгляд механізмів захисту прав інтелектуальної власності (ІВ), правозастосування у разі їх порушення, вирішення спорів, а також особливостей міжнародного захисту та транскордонних спорів.

Основні поняття:

1. **Механізми захисту прав ІВ:**
 - Адміністративні, цивільно-правові та кримінальні методи.
 - Використання органів державної влади та правоохоронних структур.
2. **Розгляд спорів та врегулювання конфліктів:**
 - Досудове врегулювання спорів.
 - Посередництво, арбітраж та судові процедури.
3. **Юридичні аспекти порушення прав ІВ:**
 - Види порушень: піратство, контрафакція, несанкціоноване використання.
 - Відповідальність за порушення.
4. **Практика судового захисту ІВ:**
 - Розгляд судових кейсів у сфері ІВ.
 - Вироки та відшкодування збитків.
5. **Міжнародний аспект захисту ІВ:**
 - Міжнародні договори (Паризька конвенція, Бернська конвенція, Угода TRIPS).
 - Транскордонні спори та їх вирішення.

ПЛАН:

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ:

Привітання, перевірка присутніх. Оголошення теми, цілей та ключових питань заняття.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ І НАВИЧОК:

Кейс для аналізу:

Ситуація:

Компанія "CreativeTech" виявила, що її конкурент незаконно використовує запатентовану технологію. У процесі переговорів сторони не досягли угоди, і справа була передана до суду.

Запитання для обговорення:

1. **Механізми захисту:**
 - Які дії компанія може вжити для захисту своїх прав?
 - Які органи влади можуть допомогти у вирішенні цієї проблеми?
2. **Розгляд спорів:**
 - Які етапи передбачає судовий розгляд справи?
 - Чи є альтернативні способи врегулювання конфлікту?
3. **Юридичні аспекти порушення:**
 - Як кваліфікувати порушення прав ІВ у цій ситуації?
 - Яка відповідальність може бути накладена на порушника?
4. **Судовий захист:**
 - Як забезпечити відшкодування збитків?
 - Які докази мають бути надані суду?
5. **Міжнародний аспект:**

- Як вирішувати спори, якщо порушник — іноземна компанія?
- Які міжнародні організації можуть допомогти у вирішенні спору?

Практичне завдання:

- Механізми захисту:**
 - Складіть перелік заходів, які можуть бути застосовані для захисту прав ІВ у вашій країні.
- Врегулювання конфліктів:**
 - Розробіть план переговорів з порушником прав.
- Судовий захист:**
 - Підготуйте шаблон позовної заяви до суду щодо порушення прав ІВ.

Основні поняття:

Поняття	Сутність
Механізми захисту прав ІВ	Методи, які дозволяють захистити права власника ІВ.
Види порушень прав ІВ	Дії, що порушують законні права власника, зокрема піратство та контрафакція.
Досудове врегулювання спорів	Посередництво, переговори, медіація перед зверненням до суду.
Міжнародний захист ІВ	Регулювання правовідносин щодо ІВ між країнами.
Транскордонні спори	Спори щодо ІВ, що охоплюють декілька юрисдикцій.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ / РЕФЕРАТИВ:

1. Адміністративні механізми захисту прав ІВ.
2. Практика врегулювання конфліктів у сфері ІВ.
3. Юридичні аспекти відповідальності за порушення прав ІВ.
4. Міжнародний досвід захисту прав ІВ.
5. Транскордонні спори: виклики та перспективи вирішення.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ:

1. Які механізми захисту прав ІВ є найефективнішими?
2. Які етапи досудового врегулювання конфліктів існують?
3. Як судова практика впливає на захист прав ІВ?
4. Які міжнародні інструменти використовуються для вирішення транскордонних спорів?
5. Яким чином захист прав ІВ сприяє інноваційному розвитку?

Тестування:

1. **Що є прикладом адміністративного захисту прав ІВ?**
 - A) Укладення ліцензійної угоди
 - B) Розгляд справи у патентному відомстві
 - C) Реєстрація патенту
 - D) Захист прав через посередника
2. **Який основний спосіб вирішення транскордонного спору?**
 - A) Місцеве судове провадження
 - B) Міжнародний арбітраж
 - C) Вирішення в межах компанії
 - D) Медійний розголос

3. **Який документ визначає основи міжнародного захисту ІВ?**
А) Угода TRIPS
В) Конституція країни
С) Ліцензійна угода
D) Закон про захист прав споживачів
4. **Який вид порушення прав ІВ є найбільш поширеним?**
А) Незаконна передача прав
В) Використання комерційної таємниці
С) Контрафакція та піратство
D) Невчасна реєстрація прав
5. **Що є прикладом досудового врегулювання спорів?**
А) Подання позову до суду
В) Медіація між сторонами
С) Публікація матеріалів у ЗМІ
D) Підготовка технічного звіту

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Перелік рекомендованої літератури.

Основна:

1. Аврамова О.Є., Васильєва Н.Г., Перевалова Л.В. Правові засади інтелектуальної власності в Україні: навчальний посібник / О.Є. Аврамова, Н.Г. Васильєва, Л.В. Перевалова. Х: НТУ «ХПІ», 2012. 76 с.
2. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник / За заг ред канд. юрид. наук, доц. НестерцовоїСобакарь О.В. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 140с.
3. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність / В. Д. Базилевич. К. : Знання, 2008. 431 с.
4. Верба І.І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / І. І. Верба, В. О. Коваль ; за ред. С. В. Чікіна ; НТУУ «КПІ». 2-ге вид., перероб. і доп. Електронні текстові дані. Київ: НТУУ «КПІ», 2013. 262 с. URL:<http://library.kpi.ua:8080/handle/123456789/2387>
5. Дроб'язко В.С. Право інтелектуальної власності / В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко: Навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 512 с.
6. Зеров К.О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі інтернет.Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності. Київ : Інтерсервіс, 2018. 219 с.
7. Іванова Л.А., Котлик С.В., Малих С.В. Методичні рекомендації з оцінювання ринкової вартості інтелектуальної власності. Одеса: Астропрінт, 2010. 52 с.
8. Інтелектуальна власність: навч.посіб. /Г.О. Остапович, О.М. Стороженко, Г.В. Уманців, О.В. Фоміна. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2012. 456 с.
9. Інтелектуальна власність. Підручник. Л.М. Попова., А.В. Хромов, І.В. Шуба: Харків, «Федорко», 2021, с. 262.
10. Інтелектуальна власність: підручник для студентів неюридичних факультетів / В. О. Семків, Р. С. Шандра. Львів: Галицький друкар, 2015 280с.
11. Інтелектуальна власність та захист економічної конкуренції: міжнародні аспекти/ Уклад. І.А. Шуміло Х.: 2010.172 с.
12. Інтелектуальна власність. Рекомендації для бізнесу. К.: Асоціація «Бізнес проти контрафакції і піратства», 2011. 17 с.
13. Кірін Р.С. Інтелектуальна власність: підручник /Р.С. Кірін, В.Л. Хоменко, І.М. Коросташова. Д. : Національний гірничий університет, 2012. 320 с.
14. Москалюк, Л.В. Кузьмич. Право інтелектуальної власності. Практикум: Навч. посібник. Тернопіль, 2017 200 с.
15. Охорона та захист прав інтелектуальної власності: економіко-правові підходи/ М. Є. Бичковська та ін. ; ред.: О. О. Кулініч, Р. Б. Шишка. Київ : Ліра- К, 2019. 275 с.
16. Поліщук В.С. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник. /В.С. Поліщук, С.В. Пірожак. Кам'янець Подільський: Кам'янець Подільський нац. ун т. імені Івана Огієнка, 2011. 148 с.
17. Романюк О.І. Інтелектуальна власність: навч. посіб. /О.І. Романюк Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. 270 с.
18. Сисоєв Ю.О. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / Ю. О. Сисоєв, Ю. В. Широкий ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т". Харків : ХАІ, 2020. 79с.
19. Чепис О.І., Булеца С.Б., Олійник Р.Б., Ревуцька І.Е. Право інтелектуальної власності: навчально-методичний посібник для студентів юридичного факультету. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2019. 50 с.
20. Швець Г.О. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні: навч. посіб. /Г.О. Швець, П.В. Солошенко, С.А. Петренко –Маріуполь: Видво «ПДТУ», 2012. 215 с.

21. Ястремська О.О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник /О.О. Ястремська. Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. 124 с.

Додаткова:

- 1.Борщ В. І., Рудінська О. В. Формування професійної компетентності менеджера закладу охорони здоров'я. Ринкова економіка: сучасна теорія та практика управління. 2019. Том 18. Вип. 2 (42). С. 96-104.
- 2.Бусел С.В., Дружкова І.С. Медичні інновації та правовий ландшафт в Україні: роль захисту інтелектуальної власності в закладах вищої медичної освіти. Sustainable healthcare development: national and global dimensions : collective monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2024. Р.177 – 186.
- 3.Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр.: у 2 ч. / упоряд. проф. Я.Ф.Радиш. К.: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
- 4.Дружкова І. С., Колесник О. О. Інтелектуальна власність як стратегічна основа функціонування економіки знань. Південноукраїнський правничий часопис. 2024. № 1. С. 109-117. <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2024/1/19.pdf>
- 5.Кубах А. І. Право інтелектуальної власності: [навч. посіб.] / А. І. Кубах. Харків : ХНАМГ, 2008. 149 с.
- 6.Лі А. Інтелектуальна власність викладачів-освітян. Інтелектуальна власність. 2014.№ 9. С. 53-62.
- 7.Луценко Ф. Сучасний погляд на проблему визначення патентоздатних об'єктів в Україні Інтелектуальна власність. 2014. № 4. С. 24-31.
- 8.Льгова М. Унітарний патент-перспективи, проблеми, введення в дію. Інтелектуальна власність. 2014. № 3. С. 53-57.
- 9.Макаренко П. Бібліотечно-інформаційний ресурс України у сфері інтелектуальної власності. Вісник Книжкової палати. 2015. № 3. С. 38-40.
- 10.Малиш А. Як подолати Інтернет – піратство? Інтелектуальна власність. 2015. № 6. С. 41-44.
- 11.Марічереда, В. Г., Бурячківський, Е. С., Борщ, В. І., Кусик, Н. Л., Анненкова, І. П., Усиченко, К. М., ... & Сікорська, О. О. (2024). Освітні інновації у закладах вищої медичної освіти: збірник науково-педагогічного підвищення кваліфікації.
- 12.Марічереда В.Г., Орабіна Т.М., Рогачевський О.П., Борщ В.І., Первак М.П., Анненкова І.П., Петровський Ю.Ю. Сценарій-орієнтоване симуляційне навчання як інструмент проблемно-орієнтованого підходу до підвищення якості невідкладної допомоги в Україні. Одеський медичний журнал. 2024. № 1 (186). С. 75-82. (Scopus)
- 13.Махота В., Хвостенко А. Франчайзинг – комерційна концесія : практичні аспекти організації та істотні умови договору. Інтелектуальна власність. 2016. № 2. С. 37- 45.
- 14.Махота А., Хвостенко В. Фрайчайзинг як сучасна модель організації бізнесу: правові та облікові аспекти. Інтелектуальна власність. 2016. № 3. С. 32-38.
- 15.Миронюк С.А., Волошина Г.Ю. Захист авторських прав в інтернеті. Порівняльно- аналітичне право. 2017. № 5. С. 107-109. URL: http://www.pap.in.ua/5_2017/30.pdf
- 16.Монастирецький М. Безпаперові інформаційні технології – в життя. Інтелектуальна власність. 2014. № 11. С. 16-21.
- 17.Москаленко Ю. Проблемні питання використання імен в мережі Інтернет. Інтелектуальна власність. 2014. № 8. С. 47-52.
- 18.Немченко В.В., Хомутенко В.П., Хомутенко А.В. Практичний курс внутрішнього аудиту. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 240 с.
- 19.Огнев'юк Г. Особливості використання об'єктів інтелектуальної власності в соціальних мережах. Підприємництво, господарство, право. 2016. № 7. С. 21-25.
- 20.Одинець, О. Правовий аналіз законодавчих ініціатив захисту авторського права в Інтернет. Інтелектуальна власність. 2016. № 2. С. 46-49
- 21.Основи менеджменту та маркетингу в медицині: навчальний посібник / В.Г. Шутурмінський,

- Н.Л. Кусик, О.В. Рудінська. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 176 с.
22. Полохало В. І. Біла книга. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці України / В. І. Полохало. К. : Парламентське видавництво, 2008. 448 с.
23. Право інтелектуальної власності: академ. курс : [підручник для студентів вищ. навч. закладів] / [О. А. Підпригора, О. Б. Бутнк Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін.] ; за ред. О. А. Підпригори, [2 ге вид., переробл. Та допов.]. К. : Концерн „Видавничий Дім «ІН Юре», 2004. 672 с.
24. Рудінська О.В., Ненно І.М., Бушняк Т.І. Сучасні тенденції класифікації послуг та інноваційного розвитку готельних підприємств. Інфраструктура ринку. 2019. № 33. С. 211-217. http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/33.pdf
25. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність : [навч. посіб.] / Г. В Черевко. К. : Знання, 2008. 412 с.
26. Чухно А. А. Інституціонально-інформаційна економіка : [підручник] / А. А. Чухно, П. І. Юхименко, П. М. Леоненко . К. : Знання, 2010. 687 с.
27. Hanel P. Intellectual property rights business management practices: A survey of the literature. Technovation, 2006, 26(8), 895-931.
28. Kitching J., & Blackburn R. Intellectual property management in the small and medium enterprise (SME). Journal of small business and enterprise development, 1998, 5(4), 327-335.
29. Shashyn, O., Prus, Y., Portnov, Y., Borshch, V., & Mykhailiv, H. . Fostering innovation through collaborative leadership: developing a novel framework for strategic management. Multidisciplinary Science Journal. 2024. 6, 2024ss0722. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0722> (Scopus)

Нормативно-правові акти

1. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 8.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/2456-17>.
2. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р № 2747-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 р. редакція 25.10.2024 № 8073-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
6. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
7. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495- VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
8. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
10. Закон України Про авторське право і суміжні права: закон від 15.04.2023. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
11. Закон України Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : закон від 15.12.1993р. № 3687-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
12. Закон України Про охорону прав на зазначення походження товарів : закон від 16 червня 1999 р. № 752-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/752-14>.
13. Закон України Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : закон від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
14. Закон України Про охорону прав на промислові зразки : закон від 15 грудня 1993р. № 3699-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.
15. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності” Урядовий кур’єр 1998 № 246-247.
16. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про зайнятість населення” Праця і зарплата 1998.

17. Закон України “Про оподаткування підприємств” Все про бухгалтерський облік 2001. № 52.
18. Закон України “Про інвестиційну діяльність” (Відомості Верховної Ради України), 1991 № 147.
19. Закон України “Про підприємництво” Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 № 14.

Інформаційні ресурси:

1. Законодавство України. URL : www.nedvigimost.com.ua.
2. Законопроекти України. URL: www.zakon.gov.ua.
3. Ліга Бізнес Інформ. URL: www.liga.net.
4. Нормативні акти України. URL: www.nau.kiev.ua.
5. Податки та бухгалтерський облік. URL: basa.tav.kharkov.ua.
6. Право. Україна. URL: www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.
7. Сервер Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua.
8. Українське право. URL: www.ukrpravo.com.
9. Сайт УкрНОІВІ. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/UKRNOIVI>
10. Сайт Укрпатенту URL: <https://ukrpatent.org/uk>
11. Платформа creative-academy URL: <http://creative-academy.com.ua/>
12. Сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності
13. URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>.
14. Публічна бібліотека імені Лесі Українки (Київ) Режим доступу: <http://lucl.kiev.ua>
15. Taylor & Francis. Режим доступу: <http://www.informaworld.com>
16. ScienceDirect. Режим доступу: www.sciencedirect.com

КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних ситуацій, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні практичні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей. Тестові завдання виконані в повному обсязі, всі 100% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – повні та обґрунтовані. Здобувач вільно вирішує ситуаційні завдання, впевнено демонструє практичні навички за темою заняття та вірно інтерпретує отримані дані, висловлює власну думку з теми завдання, демонструє творче мислення.
Добре «4»	Здобувач бере участь у практичному занятті; добре володіє матеріалом; демонструє необхідні знання, але дає відповіді на запитання з деякими помилками; бере участь у обговоренні проблемних ситуацій, користується основною навчально-методичною та науковою літературою; висловлює власну думку з розв'язання практичних ситуацій з теми заняття. Тестові завдання виконані в повному обсязі, не менш ніж 80% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання - загалом правильні, проте наявні деякі помилки у визначеннях. Здобувач вірно вирішує ситуаційні завдання, але допускає незначні неточності та демонструє більш стандартизовані практичні навички за темою заняття при вірній інтерпретації отриманих даних, висловлює власну думку з теми завдання, демонструє критичне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач іноді бере участь у практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел. Тестування виконано в повному обсязі, не менш ніж 50% відповідей є правильними, відповіді на відкриті питання - не логічні, з явними суттєвими помилками у визначеннях. Здобувач не достатньо володіє матеріалом для вирішення ситуаційних завдань, невпевнено демонструє практичні навички за темою заняття та інтерпретує отримані дані з суттєвими помилками, не висловлює свою думку з теми ситуаційного завдання.
Незадовільно «2»	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел. Тестування не виконано. Ситуаційне завдання не виконано.